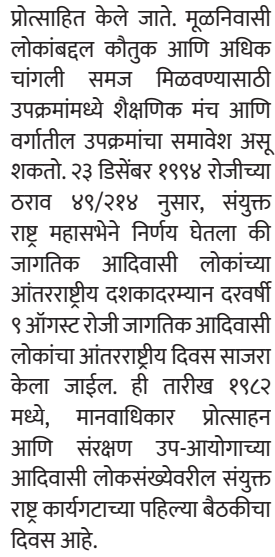

अस्थिर परिस्थितीमुळे हाताश झाले होते. सरकार कोणत्याही व्यक्तीला विनाचीकशी अटक करीत होते. ठिकठिकाणी दडपशाही सुरू होती आणि काँग्रेसचे टीकाकार या परिस्थितीमुळेच काँग्रेसला आणि गांधीजींना दोष देत होते.

सरकारनेही चिघळलेल्या परिस्थितीला गांधीजींनाच जबाबदार ठरविले. परंतु महायुद्धाच्या गदारोळात आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीत होत असलेल्या बदलामुळे ब्रिटिश सरकार बरेच कमजोर झाले होते. अमेरिकेचा महासत्ता म्हणून उदय होत होता. युद्धाची सुरुवात अमेरिकेच्या हातात गेली होती. या बदलत्या परिस्थितीचा अंदाज घेऊन, आंतरराष्ट्रीय घडामोडींचा अभ्यास करून योग्य वेळी केल्या आंदोलन म्हणूनही 'छोडो भारत' आंदोलनाला वेगळे महत्त्व आहे. हेच या आंदोलनाचे दुसरे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य होय. काँग्रेसच्या जुलैमधील बैठकीची तो प्रस्ताव तयार करण्यात आला, त्यात आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीवर टिप्पणी करण्यात आली होती.

**मूळनिवासी लोकांच्या
हक्कांबद्दल जागरूकता निर्माण करणे!
आज जागतिक आदिवासी दिन**

२०१६ साली, सुमारे २,६८० स्थानिक भाषा होवयात असून नामशेष होण्याच्या मार्गावर असल्याचे नोंदवले गेले. त्यामुळे, संयुक्त राष्ट्रांनी लोकांना स्थानिक भाषांबद्दल पटवून देण्यासाठी, त्यांचे मन वळण्यासाठी आणि तरायांमध्ये जागरूकता निर्माण करण्यासाठी २०१९ हे वर्ष 'आंतरराष्ट्रीय स्थानिक भाषा वर्ष' म्हणून घोषित केले. बांगलादेशातील चकमा मुलगा, रेबांग देवान याची कलाकृती, संयुक्त राष्ट्रांच्या स्थायी आदिवासी समिती दृश्य ओळख म्हणून निवडली गेली. जागतिक आदिवासी दिनाच्या प्रचारासाठी वापरल्या जाणाऱ्या साहित्यावरही ती दिसली आहे. यामध्ये एकमेकांसमोर असलेली हिरव्या पानांची दोन कणसे आणि पृथ्वीसारखा दिसणारा एक गोल आहे. गोलाच्या आत मध्यभागी हस्तांदोलनाचे (दोन वेगवेगळे हात) चित्र आहे आणि हस्तांदोलनाच्या वर एक निसर्गरम्य पाक्षीभूमी आहे. गोलाच्या वरच्या आणि खालच्या बाजूस हस्तांदोलन आणि निसर्गरम्य पाक्षीभूमी निळ्या रंगाने वेढलेली आहे.

कॅनडामधील उत्सव

मृत्युनंतर स्वर्गांत जाणा मिळावी म्हणून माणूस आयुष्यभर किती धडपड करतो. कुणी उपवास करतो, कुणी दानधर्म करतो, कुणी तीर्थयात्रा करतो, कुणी देवाला स्वप्न बोलतो. जणू काही स्वर्ग म्हणजे एखादी नवीन हौसिंग सोसायटी आहे आणि तिथे 1 BHK बुक करण्यासाठी पॉइंट्स जमा करायचे आहेत

पण मला एक प्रश्न पडतो. जर आपण आधीच स्वर्गात राहत असू तर? जर सकाळी उठल्यावर आजूबाजूला नीट बघा. बटण दाबलं की दिवा लागतो. दुसरं बटण दाबलं की पंखा फिरतो. तिसरं दाबलं की एसी सुरू होतो. नळ उघडला की पाणी येतं. गॅस पेटवला की काही मिनिटांत जेवण तयार होतं. मोबाईल काढला की जगभरातील माहिती हातात येते. एखादा मित्र अमेरिकेत असला तरी सेकंदात त्याचा चेहरा दिसतो. आणि हे सगळं आपण इतक्या सहज घेतो की जणू काही ही पृथ्वीवरची नाही तर जन्मसिद्ध सुविधा आहे. आजपासून फक्त दोनशे वर्षांपूर्वीच्या एखाद्या राजाला जर आपल्या घरात आणलं तर तो कदाचित घराबाहेर पडायलाच तयार होणार नाही.

“हे काय?” “गरम पाणी.”
“हे?” “थंड हवा.”
“हे?” “जगभरातील माहिती.”
“हे?” “दहा मिनिटांत पिझ्झा घरी.”

राजा म्हणेल, “मी आयुष्यभर राज्य केलं, युद्धं

ગાંધીજીની દિલી હોતી ભારત છોડો આંદોલનાચી લલકાર

भारत छोड़ो आंदोलन (Quit India Movement) हा भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील अत्यंत महत्त्वाचा आणि निर्णायक टप्पा होता. ८ ऑगस्ट १९४२ रोजी महात्मा गांधींनी ब्रिटिश हुकूमशाहीला भारतातून समूळ उखडून फेकून देण्यासाठी या आंदोलनाचे आव्हान केले होते. याला 'ऑगस्ट क्रांती' म्हणूनही ओळखले जाते.

१. आंदोलनाची मुख्य कारणे

क्रिस्म मिशनचे अपयश (१९४२): दुसऱ्या महायुद्धात भारतीयांचे सहकार्य मिळवण्यासाठी ब्रिटिश सरकारने सर रॉबर्ट क्रिस्म यांच्या नेतृत्वाखाली एक मिशन भारतात पाठवले. परंतु हे मिशन भारतीयांना पूर्ण स्वातंत्र्याचे कोणतेही ठोस आश्वासन देऊ शकले नाही, ज्यामुळे सर्वत्र निराशा पसरली. दुसऱ्या महायुद्धातील परिस्थिती: दुसऱ्या महायुद्धामुळे भारतात महागाई, वस्तूंची टंचाई आणि आर्थिक संकट गंभीर बनले होते. तसेच जपानी सैन्य आग्नेय आशियात वेगाने पुढे सरकत होते, ज्यामुळे भारताविरुद्ध आक्रमणाचा धोका घोंगवात होता.

प्रमुख नेत्यांची उदात्तता: यांच्या सकाळी ब्रिटिश सरकारने अवर* चालवून महात्मा सदावर वल्लभभाई पटेल यांच्यासह काँग्रेसच्या नेत्यांना अटक करू नांबले.

डॉ. नेतूहीन तरीही उग्र
अटकेंततरीही हे आंदोल

बर्मामधील भारतीयांशी दुर्व्यवहार: बर्मा (म्यानमार) येथून भारतात परतणाऱ्या भारतीय निर्वासितांशी इंग्रजांकडून केला जाणारा भेदभावपूर्ण व्यवहार जनतेच्या क्रोधाला कारणीभूत ठरला	उत्स्फूर्त (Self-spontaneous) बनले. युवा आणि भूमि नारायण, राम मनोहर लाला आदि अली आणि उषा मेहत
---	--

२. आंदोलनाची सुरुवात आणि 'करो किंवा मरो'

प्रस्ताव मंजूर: ८ ऑगस्ट १९४२ रोजी मुंबईतील (तत्कालीन बॉम्बे) गोवालिया टँक मैदानावर अखिल भारतीय काँग्रेस कमिटीच्या बैठकीत "भारत छोडो" प्रस्तावाला मंजुरी देण्यात आली.

गांधीजींच्या ऐतिहासिक मंत्र: याच मैदानावरून महात्मा गांधींनी देशवासियांना "करो किंवा मरो" (Do or Die) हा नारा दिला. ते म्हणाले की, "आपण एकतर भारताला आझाद करू किंवा या प्रयत्नात आपल्या प्राण त्यागू."

३. 'जपानेश विरोध अस्पर' आणि जनआंदोलन

‘पाणी हेच जीवन’ आहे, कारण पाण्याशिवाय सज्ज अस्तित्वाची कल्पना करणेही अशक्य आहे. मानवी शरीर ते झाडे-वेली आणि प्राणी-पक्षांपर्यंत प्रत्येकाला जगण पाण्याची अत्यंत गरज असते. पृथ्वीवर जरी ७१% पाणी

अस्थिर परिस्थितीमुळे हताश झाले होते. सरकार कोणत्याही व्यक्तीला विनाचीकशी अटक करीत होते. ठिकठिकाणी दडपशाही सुरू होती आणि काँग्रेसचे टीकाकार या परिस्थितीमुळेच काँग्रेसला आणि गांधीजींना दोष देत होते.

सरकारनेही चिघळलेल्या परिस्थितीला गांधीजींनाच जबाबदार ठरविले. परंतु महायुद्धाच्या गदारोळात आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीत होत असलेल्या बदलामुळे ब्रिटिश सरकार बरेच कमजोर झाले होते. अमेरिकेचा महासत्ता म्हणून उदय होत होता. युद्धाची सुरुवात अमेरिकेच्या हातात गेली होती. या बदलत्या परिस्थितीचा अंदाज घेऊन, आंतरराष्ट्रीय घडामोडींचा अभ्यास करून योग्य वेळी केल्या आंदोलन म्हणूनही 'छोडो भारत' आंदोलनाला वेगळे महत्त्व आहे. हेच या आंदोलनाचे दुसरे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य होय. काँग्रेसच्या जुलैमधील बैठकीची तो प्रस्ताव तयार करण्यात आला, त्यात आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीवर टिप्पणी करण्यात आली होती.

स्वर्ग, नरक आणि आपण

जिकली, खजिने गोळा केले, पण हे सुख तर मला कधीच मिळालं नाही!” म्हणजे वस्तुस्थिती अशी आहे की आजचा सामान्य माणूस अनेक बाबतीत कालच्या राजापेक्षा सुखात जगतो.

पण गंमत बघा.
आपण या सगळ्या गोष्टींकडे बघत नाही.
कारण माणसाकडे जे असतं त्याची किंमत
नसते.

एसी सुरू आहे म्हणून आनंद नाही. आपण डाएट प्लॅन शोधतो. ते
एसी बंद पडला की दुख. येईल याचा विचार करतात. म्हणून
मोबाईल आहे म्हणून आनंद नाही. स्वर्ग आणि नरक हे मृत्यूनंतरचे पते
नेटवर्क गेलं की जग संपल्यासारखं. आहेत. एकाच शहरात. एकाच ग

घर आहे म्हणून आनंद नाही. शेजाऱ्यांचं घर मोठं आहे म्हणून दुःख. गाडी आहे म्हणून दुःख. त्याच्याकडे मोठी गाडी आहे म्हणून दुःख. माणूस स्वतःच्या स्वर्गात उभा राहून दुसऱ्याच्या स्वर्गाची तुलना करत असतो. पण त्यांच वेळी पृथ्वीवर दुसऱं चिंतन आहे. आजही लाखो लोक पाण्याच्या पायासाठी रीगेंत उभे असतात.

एकाच रस्त्यावर. एका घरात मुलं स्तो झाला म्हणून नाराज असतो मुलगा आँनलाइन वर्गासाठी मोब मुलू शकत नाही. एका माणस उशिरा आहे म्हणून त्रास होतो. मिळालं तर तो आनंदाने आंघो फक्त परिस्थितीचा नाही. फरक

काही जणांकडे राहायला पक्कं घर नाही. आहे. कारण काही लोक नरकात काही जणांना दोन वेळच्या जेवणाची खात्री नाही. आणि काही लोक स्वर्गात राहूनही

मीनी दिली होती आंदोलनाची ललकार

मुख नेत्यांची अटक: १ ऑगस्ट १९४२ (जे सर्वात दीर्घकाळ टिकले).
 काळी ब्रिटिश सरकारने ऑपरेशन झिरो
 चालवून महात्मा गांधी, जवाहरलाल नेहरू,
 व वल्लभभाई पटेल, अबुल कलाम आझाद
 सह कॉंग्रेसच्या जळजळणारे सर्व मोठा
 अटक करणूया वेगवेगळ्या तुरुंगात

इंग्रजी सरकारने आंदोलन चिरडण्यासाठी
 अत्यंत कूर मार्ग अवलंबला: आंदोलकांवर
 लाठीचार्ज, अंधाधुंध गोळीबार आणि हवाई
 हल्लेसुद्धा करण्यात आले.

हीन तरीही उग्र आंदोलन: प्रमुख नेत्यांच्या मते हीन तरीही हे आंदोलन थांबले नाही, तर ते एक तर्त (Self-spontaneous) जनआंदोलन

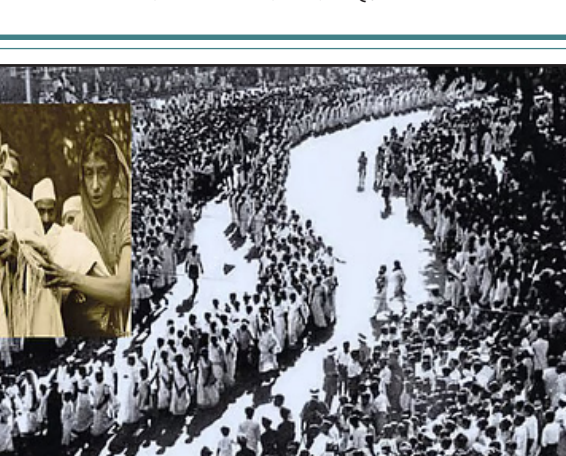
वा आणि भूमिगत नेतृत्व: जयप्रकाश ण, राम मनोहर लोहिया, अरूणा असफ आणि उपा मेहता यांसारख्या युवा नेत्यां त होऊन आंदोलनाचे संचालन केले. असफ अली यांनी ९ ऑगस्ट रोजी	महत्त्व आणि प्रभाव स्वातंत्र्याचा पाया: जरी इंग्रजांनी तात्पुरत्या स्वरूपात हे आंदोलन दाबून टाकले असले, तरी या आंदोलनाचे हे स्पष्ट केले की आता भारतीया जनतेवर दीर्घकाळ राज्य करणे अशक्य आहे.
--	--

जनासहभाग: या आंदोलनात शेतकरी, कामगार, विद्यार्थी, महिला आणि सरकारी कर्मचाऱ्यांनी

सरकारांची स्थापना: देशातील अनेक ब्रिटिश शासन पूर्णपणे उद्ध्वस्त झाले स्थानिक लोकांनी आपली स्वतःची सरकारे (Parallel Governments) स्थापन केली. मोठ्या प्रमाणावर भाग घेतला. **आंतरराष्ट्रीय दबाव:** या आंदोलनानंतर अमेरिका आणि चीनसारख्या देशांनीही ब्रिटनवर भारताला लवकरात लवकर स्वातंत्र्य देण्यासाठी दबाव आणला.

रा (उत्तर प्रदेश): चित्तू पांडे यांच्या खाली.	भारत छोडो आंदोलनाने ब्रिटिश साम्राज्याची पायामुळे हादरवून टाकली आणि या घटनेच्या
क (बंगाल): 'जातीय सरकार'ची स्थापना.	ठीक ५ वर्षांनंतर १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी
रा (महाराष्ट्र): 'प्रति सरकार'ची स्थापना	भारताला स्वातंत्र्य मिळाले.

त्यामुळे पाण्याचा प्रत्येक थेंब अनमोल आहे आणि तो जपून घ्यावापरणे काळाची गरज बनली आहे. आज जगभरात पाण्याची टंचाई दिवसेंदिवस गंभीर होत चालली आहे. वाढती लोकसंख्या, प्रदूषण, जंगलांची कटाई आणि अनियमित पाऊस यांमुळे भूगर्भातील पाण्याची पातळी वेगाने खाली जात आहे.

माम मानवसमूहांशी
ने केल्याचे आढळते.
युद्धोत्तर काळात तो
बनेल, भविष्यातील
ना भुलवू शकणार
गोष्ट भारतीय जनतेत
न. म्हणूनच ब्रिटिशांनी
साठी सर्व ताकदीनिशी
दा त्नी आंदोलन सुरू
करणारया समितीने
होईल, हेही नमूद

जाईल. शेती आणि कारखान्यांमध्ये कष्ट
करणार्यांच्या प्रगतीसाठी हे सरकार वचनबद्ध
असेल. याच जनतेची भारतात खऱ्या अर्थनि
सत्ता आहे. हंगामी सरकार घटना समितीची
योजना तयार करेल व सर्व समाजघटकांना मान्य
होईल अशी घटना तयार केली जाईल. घटनेत
राज्यांना शक्य तेवढे स्वायत्त अधिकार दिले
जातील, अशा अनेक भविष्यकालीन बाबींची
योजना याच प्रस्तावात अंतर्भूत होती. तसेच
परराष्ट्र धोरण काय राहील, हेही नमूद करण्यात
आले होते.

आंदोलने जगभरात होतू. त्या सर्वांचा संयुक्त राष्ट्रसंघाचा डेव्हलप, अशी दूरदृष्टीची प्रस्तावात आढळते. हेतामी सरकार कोस पंतनी केलेला हाता. हे पंतघटनांचा सहकार्याने जनतेचे प्रतिनिधित्व ममणांचा अहिंसात्मक गबला करून भारताचे चार्य प्रथम कार्य चार्य सहकार्याने केले

माणसाची एक सवय खूप विचित्र आहे.
तो जे नाही त्याची यादी रोज बनवतो. पण जे
आहे त्याची यादी कधीच बनवत नाही. जर प्रत्येकाने
रात्री झोपण्यापूर्वी फक्त पाच गोष्टी लिहिल्या...

ही लोकांकडे
जा ज्या गोष्टींना
या आयुष्याचा
येणार पाणी
वालावं लागतं.
ही म्हणून राग
डाडाची सावली

आज मला श्वास घेता येतो.
आज माझ्याकडे पिण्याचा पाणी आहे.
आज माझ्याकडे खायला अन्न आहे.
आज माझ्याकडे झोपायला जागा आहे.
आज माझे प्रिय माणसं माझ्यासोबत आहेत.
...तर कदाचित आयुष्याकडे बघण्याचा दृष्टिकोन
बदलून जाईल.आपण स्वर्ग शोधत आहोत.

पण कदाचित स्वर्ग ही एखादी जागा नसून एक
जाणीव आहे. आणि नरकही एखादी जागा नसून एक
विस्मरण आहे. जे आहे त्याची किंमत विसरणं म्हणजे
नरक. जे आहे त्याबद्दल कृतज्ञ असणं म्हणजे स्वर्ग.
बाकी मृत्युपात्र राहणं काय मिळेल हे कुणालाच माहीत
नाही. पण जिवंत असताना पुढचीसारखा ग्रह, श्वास
घेण्यासाठी हवा, प्यायला जाणं, खायला अन्न, प्रेम
करणारी माणसं आणि बटण दाबल्यावर मिळणाऱ्या
हजारो सुविधा मिळालेल्या असताना सतत दुखी
राहणं... हा देखील थोडासा विनोदच आहे.

कदाचित देव वर बसून हसत असेल...

“अरे, मी तुम्हाला स्वर्गात पाठवलं होतं. तुम्ही तिथेही तक्रार केंद्र सुरू केलंत!” हसा-हसवा, सुखी-समाधानी व आनंदी जीवनच महत्वाचे.

मेळघाटचे सौंदर्य बहरले: निसर्गाच्या
कुशीतील हिरवागार चमत्कार

पावसाळ्याच्या आगमना सोबतच अमरावती जिल्ह्यातील मेळघाटचे अभयारण्य एका नव्या पावसात नदून थटून तयार झाले आहे. उन्हाळ्यात रखरखणारा आणि पांढऱ्या-तपकिरी रंगात वेढलेला मेळघाट आता हिरवळीची शाल झाला असून उभा आहे. डोंगरदऱ्या, उफाळून येणारे धबधबे आणि दाट धुक्याची चादर यामुळे सध्या मेळघाटचे सौंदर्य अत्यंत लोभसवाणी आणि विलोभनीय दिसत आहे.

आसपासच्या परिसरात सध्या दगड आणि धुक्याचा लपंडाव सुरू आहे. डोंगराच्या कड्यांवसून वाहणारे धुक्याचे आण गार वारा यामुळे वा भागात उन्हाळ्याची दाहकता पूर्णपणे नाहीशी झाली आहे. सकाळी आणि संध्याकाळच्या वेळी सूर्य परिसरात धुवतात हवून जातो, ज्यामुळे पर्यटकांना स्वर्गीय सुखाचा अनुभव मिळतो.

वनस्पती आणि वन्यजीवांचे चैतन्य

मेळघाट हा प्रामुख्याने सागवानाच्या जंगलासाठी ओळखला जातो.

**धबधबे आणि नद्यांना
आला नवीन साज**

पावसाच्या धारा कोसळताच मेळघाटमधील लहान-मोठे धबधबे जिवंत झाले आहेत. चिखलदऱ्याचा प्रसिद्ध 'भूमिंकुंड' धबधबा असो वा मुक्तागिरी'च्या कुशीतील निसर्ग, सर्वत्र पाण्याचे उफाळणारे प्रवाह पर्यटकांचे लक्ष वेधून घेत आहेत. नांभी, सिपना आणि गाडगा या नद्याही आता पूर्ण क्षमतेने वाहू लागल्या असून, त्यांच्या पात्रातील खडळठाणारा आवाज निसर्गाच्या संगीताची अनुभूती देतो.

**धुक्याची दुलाई आणि
आल्हादादायक हवामान**

समुद्रसपाटीपासून उंचावर असलेल्या चिखलदऱ्या आणि

‘व्याघ्र प्रकल्प’ म्हणून ओळखला जातो. पावसाळ्यात येथील बांबूची वने, विविध औषधी वनस्पती आणि रानफुले फुलून येतात. या मोसमात जंगलातील वन्यजीव जसे की गवा (भारतीय बायसन), चितळ, सांबर आणि अनेक प्रजातींचे पक्षी या नव्याने बहरलेल्या निसर्गात मोकळेपणाने वावरताना दिसतात.

पर्यटकांची पावले मेळघाटकडे

मेळघाटचे हे बहरलेले सौंदर्य पाहण्यासाठी विदर्भासह राज्यभरातून निसर्गप्रिमी आणि पर्यटकांची गर्दी वाढू लागली आहे. ट्रेकिंग, वाईल्डलाईफ फोटोग्राफी आणि रोजच्या धकाधकीच्या जीवनातून शांतता शोधण्यासाठी यश्या कॉलेजने ठिकाण बऱ्याच

